

»Debriefing», »defusing» – har vi inte ett rikt språk?

»Defusing» och »debriefing» förekom i några artiklar i Läkartidningen 12/97 i samband med Estoniakatastrofen. I stället för »defusing» accepterade författare redaktionens förslag »avlastande samtal», medan protester förekom mot att i stället för »debriefing» använda »avtraumatisering», som – också på redaktionens förslag – introducerades i serien om »traumatisk stress» i Läkartidningen 1992–1993.

Är betydelsen samma?

Standardargumentet mot svenska ord i stället för invänderande engelska brukar vara att de svenska inte motsvarar innehållet i de engelska. Då nya termer introduceras är det förstås bara de redan invigda som kan klagöra vad de – just i det aktuella sammanhanget – betyder.

När man undersöker vad de engelska orden faktiskt står för i allmänspråket visar det sig ofta att de inte är mer entydiga än liknande svenska. Visst är det praktiskt att specialisterna inom ett område enas om innebörden i en »ny term», men den bör också kunna passa in i svensk språkmiljö, böjas och uttalas.

»Defusing» och »debriefing» uppfyller inte detta krav – de är främmande fåglar och bör så förbli. Alltså vill vi uppmantra läsarna att hitta på svenska termer i stället.

Enligt de vanliga ordböckerna kan »defusing» översättas med desarmering, oskadliggörande, avdramatisering, upplösande av spänningar. Nu är översättningen av »defusing» med avlastande samtal inte kontroversiell, men svenska avtraumatisering för »debriefing» (översätts bl a med utfrågning) tycks vara det.

Definitioner

När man söker efter svenska ord måste man förstås definiera vad de engelska innebär. Det har docent Tom Lundin gjort i en artikel i Läkartidningen 12/97, och vi upprepar här hans förklaringar.

»Defusing». Med detta menas det akuta avlastande samtal som en grupp insatspersoner från räddningstjänsten och/eller akutsjukvården genomför

MEDICINENS SPRÅK

Hans Nyman prisad för språkvård

Svenska Läkaresällskapets språkrådgivare Hans Nyman ingår i den trio som belönas med Wellanders pris 1997. Han får priset – utöver äran 10 000 kr – för sin verksamhet för bättre medicinskt språk. I motiveringen nämns vidare att han är huvudförfattare till boken »Medicinens språk», som Svenska Läkaresällskapets kommitté för medicinsk språkvård nyligen givit ut.

Belöningen delas ut av Stiftelsen Erik Wellanders fond. Nyman delar priset med Sydsvenska Dagbladets språkrådgivare Bo Bergman och Barbro Ehrenberg-Sundin, som förbättrat språket i författningar och andra texter i kanslihuset. •

omedelbart efter en avslutad insats. Den grupp som har arbetat tillsammans får en möjlighet att »varva ned», med varandra verbalt dela den gemensamma erfarenheten. Detta är inte en psykologisk bearbetning och kan inte anses ersätta en formell »debriefing». Denna känslomässiga avlastning är särskilt viktig när insatsen har medfört traumatiska upplevelser som är långt utöver vad man kan förväntas möta inom ramen för sitt arbete.

»Debriefing». Denna term har två innebörder:

1. En benämning på den formaliserade verksamhet som har till syfte att underlätta den psykologiska bearbetningen av en gemensam erfarenhet av en traumatiserande räddningsinsats eller akut sjukvårdsinsats. Ansvaret för att genomföra en »debriefing» ligger på arbetsledningen. En »debriefing» är inte en terapi i traditionell psykologisk mening. Inte heller bör den vara frivillig utan ses som en avslutning på en insats och en profylax inför att möta nya traumatiska händelser inom ramen för ens arbete.

2. Termen betecknar också den speciella samtalsmetodik som används av en gruppledarer för att underlätta en psykolo-

gisk bearbetning i grupp av en traumatisk upplevelse. Metodiken har utvecklats inom räddningstjänsten och vid militära förband. Den syftar också till att begränsa samtalet till teman som har med den aktuella upplevelsen att göra. Metodiken skall också borga för att alla i gruppen skall komma till tals, ge trygghet som förutsättning för att våga tala om den personliga upplevelsen samt innebära en avslutning av den aktuella händelsen.

Förslag välkomnas

Därmed är fältet fritt för konstruktiva förslag till svenska termer, i första hand för »debriefing». Sänd förslag med kort motivering till Språkspalten, Läkartidningen, Box 5603, 114 86 Stockholm!

Yngve Karlsson
redaktör, Läkartidningen

Ammande spädbarn osannolikt

Att dia skulle vara förbehållet djuren är som det helt riktigt framhålls i Läkartidningen 3/97 en modern missuppfattning. Den kan ha vunnit insteg parallellt med att allt färre små människor fick modersmjölk (di) fram till mitten av 1960-talet.

I Svenska Akademiens ordlista (1986) läser jag »*di s. gen di, dia v., dibarn, diflaska, digivning*» och »*amma 1. s. kvinna som ger di 2. v. ge di*».

Förr fanns ingen tvekan. David Schulz von Schulzenheim, professor och director i Jorde-konsten, sade i sitt inträdestal om »Barns Skötsel i Gemen» för Kongl. Vetenskapsakademien 1760:

»När barnen böra begynna att di: Om sättet att gifva Barnen di är mycket att påminna. De pläga här i landet låta Barnet få di, då det är et halft, högst et helt dygn gammalt ...»

I samma tal används »fost-ra» i bemärkelsen amma. Jämför engelskans »nurse».

I början på 1960-talet skrevs på Lunds barnkliniks kurvblad »di» för att ange mängden modersmjölk de nyfödda fick. Troligen gjordes likadant på de flesta barnklini-

kerna i södra Sverige – ett helt ord som tar liten plats i rutan.

Att barn – till och med spädbarn – ammar låter fortfarande högst osannolikt i mina öron. De som har motvilja mot verbet dia kan visserligen kringgå problemet med att säga att barnet ammas, men de gör ej barnet full rättvisa. Där håller jag med Hans Nyman. Allt ifrån födelsen är barnet den aktiva parten, så ett aktivt verb är att föredra.

Levande språk förändras hela tiden. Om tillräckligt många säger fel tillräckligt ofta, blir det till slut rätt. Vi får antagligen finna oss i det även i det här fallet. Vi ska kanske inte förvånas allt för mycket om t ex verbet mata med tiden får en motsvarande vidgning av betydelsen, eller ...?

Gunnar Meeuwisse
barnläkare, Karlskrona

Avskaffa riskfaktor!

Ordet riskfaktor har fått stor spridning i svenska språket. Det ger inte bara en information utan även någon slags »ahaa»-upplevelse som yrkar på aktiva åtgärder av något slag.

Problemet med ordet är att det inte är klart. Är en riskfaktor lika med prognosindikator eller är det orsak till sjukdom? Eller är det ett samlingsbegrepp (både-och) med oklara mängder av bägge faktorerna?

Osäkerheten blir inte bättre av att »Orsak till sjukdom» inte sällan är som en Pandoras ask – varje upptäckt orsak tycks orsakas av någon annan orsak (eller flera).

Begreppet riskfaktor är farligt. Avskaffa det.

Bengt Lindqvist
f d överläkare, Umeå

Svenska Läkaresällskapets språkrådgivare fil lic Hans Nyman träffas per telefon 08-669 59 18, säkrast måndagar och fredagar samt onsdagseftermiddagar.

Hans postadress är c/o Svenska språknämnden, Box 9215, 102 73 Stockholm. Fax-adress: 08-442 42 15.